

undtagelse), men afløsningerne påvirkede uden tvivl i flere henseender kapitalmarkedet, og bl. a. var det af betydning, at grundherrerne blev i stand til at overtage statsobligationer i forbindelse med de talrige statslån som følge af de politisk-militære begivenheder i året 1848-49.

F. SKRUBBELTRANG

HANS-JOACHIM SCHOEPS: *Neue Quellen zur Geschichte Preussens in 19. Jahrhundert.* Berlin, Haude & Spenersche Verlagsbuchhandlung, 1968. 487 s. 24,80 DM.

I sit forord beklager udgiveren, at »die Forschungen auf dem Gebiet der brandenburgisch-preussischen Geschichte, die früher in hoher Blüte standen, seit 1945 stark zurückgegangen sind«. Han peger selv på årsagen hertil. 85 % af det tidligere preussiske statsarkiv er nu i Merseburg, og østtyske historikere har af nærliggende årsager ikke følt sig fristede til at fortsætte den preussiske historikertradition. Dette forhold har fået Schoeps til at føle det som en »Ehrenpflicht« for historikeren, »die bisherige Quellenbasis nach seinen Kräften und Möglichkeiten zu verbreitern«, og indholdet af denne kildesamling er resultatet af hans studier i de i Vesttyskland tilbageblevne privatarkiver, først og fremmest i fyrst Wittgensteins, hvorfra bl. a. er hentet en række hidtil ikke offentliggjorte Metternich-breve fra 1830'erne, der belyser den østrigske statsmands syn på de samtidige revolutionære uroligheder i Tyskland.

Udvalget er gennemannoteret og de enkelte tekster er af forfatteren sat ind i en større sammenhæng. Uundgåeligt er hovedparten af teksterne »petite histoire«, men de genopliver på en ganske charmerende måde en række træk fra Biedermeiertidens Tyskland.

JOHNY LEISNER

FRANCIS G. HUTCHINS: *The Illusion of Permanence. British Imperialism in India.* Princeton, Princeton University Press, 1967. xv+217 s. \$ 6.50.

Denne undersøgelse af det engelske herredømme i Indien i det 19. årh. drejer sig om et vigtigt, men også vanskeligt problem. Den søger nemlig at klarlægge den engelske »holdning« over for Indien og de ændringer, der finder sted i denne holdning. Forfatterens tese er, at Indien i de første årtier af det 19. årh. blev betragtet som *tabula rasa* med alle muligheder for at få udviklet det rigtige og retfærdige samfund. Der var mulighed for i Indien at gennemføre de reformer, mange liberale ønskede realiseret i England, men ikke var i stand til.

Fra omkring midten af århundredet svandt denne reformindstilling bort, og Indien tiltrak sig i højere grad opmærksomhed hos de mennesker, der var modstandere af den voksende demokratisering i England. Og nu drejede det sig ikke om at gennemføre reformer i Indien, men om at fastholde den givne samfundsstruktur. At dette skulle kunne lade sig gøre permanent, var imidlertid en illusion.

Forfatteren har gennemgået et stort og meget spredt materiale (bl. a. rejsebeskrivelser, dagbøger, breve, avisartikler, parlamentsdebatter), men det er en